

Magdalena Mądra

Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie

POZIOM SIŁY EKONOMICZNEJ GOSPODARSTW ROLNICZYCH A OBCIĄŻENIA FISKALNE PROWADZONEJ DZIAŁALNOŚCI¹

Streszczenie: Celem badań jest określenie relacji między obciążeniami fiskalnymi, uzyskiwaną nadwyżką bezpośrednią wyrażoną w ESU oraz podstawowymi kategoriami ekonomiczno-finansowanymi indywidualnych gospodarstw rolniczych. Badania zostały przeprowadzone w latach 2004-2007 dla gospodarstw rolniczych uczestniczących w systemie FADN w całej Polsce. Na podstawie przeprowadzonych badań stwierdzono niski poziom obciążenia wartości dodanej brutto podatkiem rolnym. Relacja pomiędzy kapitałem własnym gospodarstw a poziomem płaconego podatku rolnego była niska i jej poziom nie był zróżnicowany ze względu na ESU, wynosząc średnio 0,3%.

Słowa kluczowe: gospodarstwa rolnicze, podatek rolny, obciążenia podatkowe.

1. Wstęp

Wysokość obciążeń podatkowych zależy przede wszystkim od rozmiarów wydatków publicznych, które są odzwierciedleniem zadań państwa i samorządów terytorialnych. Sprawiedliwe rozłożenie ciężaru podatkowego między podatników oraz określenie granic skutecznego opodatkowania to istota racjonalnej polityki podatkowej [Pietrzak, Polański, Woźniak 2008, s. 301]. Zbyt wysokie podatki obniżają możliwości płatnicze podatników, przyczyniając się do ograniczenia produkcji, zatrudnienia oraz inwestycji. Państwo powinno dążyć do stworzenia takiego systemu, w którym podatki będą instrumentem silnie oddziałującym na wszystkich uczestników procesów gospodarczych [Dolata 1999, s. 51]. System ten powinien oprócz sprawiedliwości społecznej spełniać założenia związane z efektywnością, która powinna zapewniać zwiększenie wydajności podatkowej. Dzięki odpowiednio zaprojektowanemu systemowi motywacyjnemu i redystrybucyjnemu podatki mogą zachęcać do efektywnego wykorzystania ziemi, tworząc korzystne dla gospodarki rozwiązania wspierające zmiany w zakresie struktury powierzchniowej gospodarstw rolniczych. Przyczyniać się mogą również do implikacji inwestycji, a tym samym

¹ Praca naukowa finansowana ze środków na naukę w latach 2008-2011 jako projekt badawczy nr N N113 032535.

do zwiększania produktywności prowadzonej działalności [Bird 1974, s. 5]. Opodatkowanie rolnictwa jest ważnym instrumentem transformacji nadwyżek żywności, pracy i kapitału do sektora nierolniczego, w celu zwiększania wypracowanych dochodów oraz realokacji nadwyżki finansowej w obrębie rolnictwa [Dziemianowicz 2007, s. 140]. Do funkcji podatków rolnych zaliczyć należy również kształtowanie oszczędności, wzrost produkcji żywności przeznaczonej na sprzedaż oraz efektywniejsze wykorzystanie zasobów w sektorze rolnictwa [Dziemianowicz 2007, s. 141; Wald 1959, s. 7]. Przyczynić się to może do sterowania zmianami zachodzącymi w rolnictwie, wspierając rozwój tego sektora gospodarki. Wyższy poziom opodatkowania oraz wprowadzenie nowych rozwiązań podatkowych dla rolników mogłoby przyczynić się do modernizacji procesu produkcji oraz poprawy konkurencyjności polskich gospodarstw w Unii Europejskiej (UE).

Ziemia w rolnictwie przyczynia się do powstania dochodów fundamentalnych (renty gruntowej), będących formą dochodu właściciela ziemi wykorzystywanej dla celów produkcyjnych [Podstawka 1995, s. 37-38]. Zróżnicowanie cech jakościowo-ekonomicznych ziemi rolniczej przyczynia się do powstania renty różniczkowej będącej źródłem dodatkowych korzyści dla rolnika. Niskie stawki obciążające rolników głównie podatkiem rolnym i ich preferencyjny charakter mogą być uznawane za dodatkową subwencję w porównaniu z podatkami dochodowymi, płaconymi przez przedsiębiorstwa. Wyłączenie spod podatku dochodowego rolników jest tożsame z wypłatą subwencji [Chmielewska 2009, s. 189]. Pozostałe podatki nie stanowią znacznego obciążenia uzyskanych przychodów ze sprzedaży produktów rolnych, z wyłączeniem działów specjalnych produkcji rolnej. Przyjęte rozwiązanie naliczania podatku, pomimo że odnosi się w swej konstrukcji do użytków rolnych (UR), nie odzwierciedla rzeczywistej sytuacji ekonomicznej gospodarstw.

W Polsce produkcja rolnicza prowadzona jest w gospodarstwach rodzinnych, natomiast w Holandii i Wielkiej Brytanii dominuje forma prawna spółek, a w Republice Czeskiej – osoby fizycznej. Według raportu sporządzonego przez autorów, takich jak H.B. van der Veen, H.A.B. van der Meulen, K.H.M. van Bommel i B. Doorneweert, system opodatkowania spółek w krajach europejskich okazał się bardziej sprzyjający tym podmiotom gospodarczym w porównaniu z osobami fizycznymi, pomimo progresji stopy podatkowej i innych ulg przysługujących tej formie prawnej [Veen i in. 2007, s. 9]. Wśród krajów europejskich rozwiązania opodatkowania rolnictwa funkcjonujące w Polsce znacznie odbiegają od trendów kształtowania polityki fiskalnej. W systemach podatkowych w pozostałych krajach UE gospodarstwa rolne są obciążane podatkiem dochodowym, opłacanym często w formie ryczałtu [Wasilewski, Gruzziel 2008, s. 61]. Rozwiązania te pozwalają na uwzględnienie zmian zachodzących w sektorze rolnictwa, które stają się ważną oraz konkurencyjną gałęzią gospodarki nastawioną na generowanie zysku.

Kształtowanie się wpływów z tytułu podatku rolnego do budżetów gmin uzależnione jest od powierzchni użytków rolnych, zmian cen za 1 q żyta oraz przynależności do okręgu podatkowego. Z drugiej strony udział wpływów z tytułu podatku

rolnego w dochodach ogółem gmin nie był zróżnicowany w zależności od rodzaju gminy [Chmielewska 2009, s. 196]. Reasumując, należy rozważyć pytania, jaką funkcję pełnią uzyskiwane wpływy z podatku rolnego w gminach? Na ile aktualny jest podział na okręgi podatkowe w powiązaniu ze stawką naliczanego podatku rolnego? Czy funkcjonujące rozwiązania podstawowe w tym zakresie odzwierciedlają warunki środowiskowe oraz ekonomiczne prowadzonej produkcji rolniczej?

Relacja obciążeń podatkiem rolnym w stosunku do wartości produkcji wskazała na ponoszenie najwyższego ciężaru opodatkowania w gospodarstwach o typie produkcji „mieszanym” oraz „uprawy polowe”, o sile ekonomicznej z przedziału 2-4 ESU (European Size Unit) oraz o powierzchni 10-30 ha UR [Mądra 2009a, s. 184]. Świadczy to o uprzywilejowaniu działalności rolniczej, niezwiązanej silnie z czynnikiem produkcji, jakim jest ziemia, a także gospodarstw charakteryzujących się najwyższą siłą ekonomiczną. W latach 2004-2007 odnotowano spadek relacji podatku rolnego do dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego, co wskazuje na malejące znaczenie tego obciążenia fiskalnego. Aktualny system opodatkowania nie wspiera gospodarstw najsłabszych ekonomicznie, a sprzyja tym, które generują najwyższą nadwyżkę bezpośrednią, w najmniejszym stopniu obciążając wygenerowany dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego [Mądra 2009b, s. 195]. Świadczy to o braku zależności pomiędzy wynikiem finansowym a płaconym podatkiem.

2. Cel i metody badań

Celem badań jest określenie relacji między obciążeniami fiskalnymi gospodarstw rolniczych a uzyskiwaną nadwyżką bezpośrednią wyrażoną w ESU. Występująca asymetria pomiędzy poziomem opodatkowania rolnictwa a podstawowymi kategoriami ekonomiczno-finansowymi była determinantą oceny uczestnictwa gospodarstw rolniczych w systemie fiskalnym w Polsce.

Badaniom zostały poddane gospodarstwa indywidualne uczestniczące w systemie danych rachunkowości rolnej FADN. Dane te gromadzi Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – Państwowy Instytut Badawczy (IERiGŻ-PIB)². W polu obserwacji FADN znajdują się gospodarstwa towarowe, które wytwarzają w Polsce co najmniej 90% wartości standardowej nadwyżki bezpośredniej (SGM)³. W systemie FADN gospodarstwa indywidualne zostały dobrane w sposób celowy, odzwierciedlając liczebność danych typów rolniczych, ustaloną na podstawie powszechnego spisu rolnego w 2002 r. Do analizy w opracowaniu przyjęto dane empiryczne z lat 2004-2007, obejmujące indywidualne gospodarstwa z czterech

² Ustawa z dnia 29 listopada 2000 r. o zbieraniu i wykorzystywaniu danych rachunkowych z gospodarstw rolnych.

³ Nadwyżkę tę (Standard Gross Margin) obliczono jako różnicę uzyskanych przychodów skorygowanych o średnią wartość poniesionych kosztów bezpośrednich, obliczonych na podstawie danych z trzech ostatnich kwartałów w danym regionie FADN.

regionów w Polsce. Obiekty badawcze zostały podzielone według kryterium siły ekonomicznej⁴ na: 2-4 ESU, 4-8 ESU, 8-16 ESU, 16-30 oraz powyżej 30 ESU⁵. Uwzględnione grupowanie wynika z nomenklatury i klasyfikacji systemu FADN⁶. Podział gospodarstw według siły ekonomicznej pozwolił na ocenę zaangażowanego zasobu ziemi użytkowanej rolniczo kształtującej poziom ESU i samą rentowność prowadzonej działalności. Poziom siły ekonomicznej może być zatem parametrem oceny zasadności wysokości obciążeń fiskalnych i ich wpływu na kształtowanie dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego.

3. Wyniki badań

Tabela 1 przedstawia relację podatku rolnego do wartości kapitału własnego w gospodarstwach rolniczych. W badanym okresie nie odnotowano różnicowania pomiędzy kwotą płaconego podatku rolnego a wartością kapitału własnego, którego relacja wynosiła 0,3%. Świadczy to o niskim obciążeniu wewnętrznych źródeł finansowania, co wskazuje na nieznaczną zależność pomiędzy tymi zmiennymi. W gospodarstwach towarowych wartość kapitału własnego pozwala na ocenę skali działalności przy uwzględnieniu samofinansowania. Podatek rolny nie odnosi się do wartości majątku, a do powierzchni użytków rolniczych, obciążając w wyższym stopniu typ produkcji roślinnej. Świadczy to o niespełnianiu przez ten podatek funkcji motywacyjnej, pozwalającej determinować decyzje inwestycyjne, w celu optymalizacji ciężaru podatkowego.

Tabela 1. Relacja podatku rolnego do wartości kapitału własnego (%)

Grupy ESU	Lata			
	2004	2005	2006	2007
2-4	0,3	0,3	0,3	0,3
4-8	0,3	0,3	0,3	0,3
8-16	0,3	0,3	0,3	0,3
16-30	0,3	0,3	0,3	0,3
>30	0,4	0,4	0,3	0,3
Średnio	0,3	0,3	0,3	0,3

Źródło: opracowanie własne.

⁴ Średnia wielkość ESU w badanych grupach wynosiła w latach 2004-2007 odpowiednio: 2-4 ESU – 3,1; 4-8 ESU – 6; 8-16 ESU – 11; 16-30 ESU – 21; >30 ESU – od 57 do 59 ESU.

⁵ Liczebność gospodarstw w latach 2004-2007 wynosiła kolejno: 2-4 ESU – 903, 1128, 1067, 1034; 4-8 ESU – 2358, 2424, 2434, 2455; 8-16 ESU – 3430, 2564, 3486, 3425; 16-30 ESU – 2683, 2710, 2758, 2877; >30 ESU – 1730, 1948, 2078, 2247.

⁶ Średnia powierzchnia UR w badanych grupach ESU w latach 2004-2007 wynosiła odpowiednio: 2-4 ESU – 7,95 ha, 8,58 ha, 8,33 ha, 7,91 ha; 4-8 ESU – 12,78 ha, 13,04 ha, 12,98 ha, 12,54 ha; 8-16 ESU – 21,06 ha, 21,44 ha, 21,25 ha, 21,30 ha; 16-30 ESU – 34,51 ha, 35,49 ha, 35,34 ha, 34,98 ha; >30 ESU – 79,52 ha, 78,94 ha, 75 ha, 73,31 ha.

Relacja podatku rolnego w odniesieniu do wartości krótkoterminowych aktywów finansowych pozwala na ocenę zależności pomiędzy poziomem obciążeń fiskalnych a wolnymi środkami pieniężnymi w kasie i na rachunku bankowym, weksłami i pozostałymi papierami wartościowymi o krótkim terminie wymagalności (obligacje). W badanym okresie nie odnotowano jednolitego trendu zmian w średniej wartości badanego wskaźnika (tab. 2). Najwyższy poziom tej relacji stwierdzono w 2005 r., wynosiła ona średnio 7,3%, natomiast najniższy w 2006 r. – 5,8%. Zależność pomiędzy siłą ekonomiczną a zmianą poziomu obciążenia podatkiem rolnym i krótkoterminowymi aktywami finansowymi nie odnotowała homogenicznego trendu. W gospodarstwach najsłabszych ekonomicznie relacja ta była najniższa w 2007 r. i wynosiła 5,5%, natomiast w 2004 r. w grupie powyżej 30 ESU – 6,3%. Niski poziom opodatkowania obciążającego aktywa finansowe gospodarstw wskazuje na nieznaczny wpływ tego podatku, który nie zakłóca wypłacalności gospodarstw rolniczych. Płatności te stanowią niską i stałą kwotę płaconą przez rolników. Wielkość badanej relacji zależy od strategii alokacji wolnych środków pieniężnych, a nie od samego obciążenia podatkiem rolnym, którego poziom był relatywnie niski.

Tabela 2. Relacja podatku rolnego do wartości krótkoterminowych aktywów finansowych (%)

Grupy ESU	Lata				Zmiana 07-04
	2004	2005	2006	2007	
2-4	6,7	7,3	6,4	5,5	-1,2
4-8	6,9	7,4	6,2	6,2	-0,7
8-16	6,9	7,3	5,6	6,2	-0,7
16-30	6,4	7,1	5,9	6,6	0,2
>30	6,3	7,4	5,7	6,5	0,2
Średnio	6,5	7,3	5,8	6,4	-0,1

Źródło: opracowanie własne.

W tabeli 3 przedstawiono zależność pomiędzy podatkiem rolnym a wartością otrzymanych dotacji ogółem. W badanej populacji najwyższy poziom badanego wskaźnika odnotowano w 2004 r., w którym wynosił on średnio 24,9%. Wynika to z otrzymania części dotacji za rok 2004 w 2005 r. oraz nieuwzględnienia wszystkich otrzymanych subwencji w FADN-PL w tym roku. W pozostałych latach najniższą wielkość wskaźnika stwierdzono w 2006 r., w którym wynosił średnio 5,6%. Wskazuje to na wyższy poziom dopłat do gospodarstw rolniczych niż skala obciążeń fiskalnych, które stanowią niski udział w otrzymywanych funduszach. Świadczyć to może o niesprawiedliwości społecznej w porównaniu z przedsiębiorstwami, które nie otrzymują tak znacznego wsparcia ze strony państwa. W latach 2005-2007 w gospodarstwach najsłabszych pod względem ekonomicznym relacja pomiędzy podatkiem rolnym a wartością otrzymanych dotacji była najniższa i wynosiła odpowiednio 8,1, 5,0 oraz 6,1%.

Tabela 3. Relacja podatku rolnego do wartości otrzymanych dotacji ogółem (%)

Grupy ESU	Lata				Zmiana 07-04
	2004	2005	2006	2007	
2-4	29,8	8,1	5,0	6,1	-23,7
4-8	24,7	9,0	5,2	6,5	-18,2
8-16	26,3	9,1	5,5	7,0	-19,3
16-30	24,7	8,6	5,3	6,6	-18,1
>30	26,6	9,5	5,3	6,8	-19,8
Średnio	24,9	9,1	5,6	6,8	-18,1

Źródło: opracowanie własne.

Najwyższy poziom obciążenia podatkiem rolnym w relacji do dotacji ogółem stwierdzono w 2005 r. w gospodarstwach o sile ekonomicznej powyżej 30 ESU. Grupa ta charakteryzowała się średnio największą powierzchnią UR, co może wiązać się z wyższą relacją tego obciążenia fiskalnego w odniesieniu do dopłat, w których najwyższy udział stanowią dotacje obszarowe. Poziom badanej relacji nie był znacznie zróżnicowany ze względu na siłę ekonomiczną gospodarstw rolniczych. Świadczy to o skorelowaniu wzrostu powierzchni UR z wyższą nadwyżką bezpośrednią.

W tabeli 4 przedstawiono relację podatku rolnego do wartości dodanej brutto, stanowiącej wynik finansowy w gospodarstwach rolniczych przed skorygowaniem o koszt amortyzacji i czynników zewnętrznych⁷. Średni poziom badanej relacji odnotował trend malejący – z 1,7% w latach 2004-2005 do 1,3% w latach 2006-2007. Wskazuje to na poprawę dochodowości działalności operacyjnej w relacji do stałych obciążeń fiskalnych płaconych przez rolników. W miarę wzrostu siły ekonomicznej w danym okresie odnotowano jednolitą tendencję spadku poziomu podatku rolnego w odniesieniu do wartości dodanej brutto gospodarstwa. Wskazuje to na wyższe obciążenie z tego tytułu gospodarstw najsłabszych ekonomicznie, generujących niższe nadwyżki bezpośrednie. Natomiast skala różnicy w obciążeniu gospodarstw podatkiem rolnym w relacji do wartości dodanej brutto w grupie o ESU powyżej 30 oraz 2-4 wynosiła odpowiednio: 1,6 pkt %, 1,2 pkt %, 1,0 pkt % oraz 0,6 pkt %. Wskazuje to na zmniejszające się dysproporcje w ciężarze obciążeń podatkowych pomiędzy gospodarstwami o wyższej i niższej efektywności. Niski stopień obciążenia wyników finansowych uzyskanych z produkcji rolniczej nie stanowi instrumentu motywacyjnego w systemie podatkowym. Podkreśla to problem efektywności opodatkowania sektora rolnictwa i konieczności zmian w tym zakresie w celu wspierania rozwoju tej gałęzi gospodarki.

⁷ Do kosztu czynników zewnętrznych zaliczono: koszty pracy najemnej, czynsze dzierżawne oraz odsetki z tytułu zaangażowania kapitału obcego w produkcję rolniczą.

Tabela 4. Relacja podatku rolnego do wartości dodanej brutto (%)

Grupy ESU	Lata				Zmiana 07-04
	2004	2005	2006	2007	
2-4	3,2	2,8	2,2	1,8	-1,4
4-8	2,3	2,3	1,6	1,7	-0,6
8-16	2,0	1,9	1,4	1,5	-0,5
16-30	1,6	1,7	1,3	1,3	-0,3
>30	1,6	1,6	1,2	1,2	-0,4
Średnio	1,7	1,7	1,3	1,3	-0,4

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 5 przedstawia relację podatku rolnego do wartości kosztów bezpośrednich, do których zaliczono zakup nasion, sadzeniaków, nawozów, środków ochrony roślin, pasz, leków, ubezpieczeń, a także koszt poniesiony na usługi weterynaryjne. Poziom tego wskaźnika w badanym okresie wynosił od 2,0% w 2005 r. do 1,7% w roku 2007, tj. odnotowano spadek tej relacji o 0,3 pkt %. W odniesieniu do wartości ponoszonych kosztów bezpośrednich poziom obciążenia podatkiem rolnym może zostać oceniony jako względnie stały, ze względu na jego niską wielkość. Najwyższy poziom badanego wskaźnika stwierdzono w latach 2004-2006 w gospodarstwach najsłabszych ekonomicznie. W grupie tej odnotowano również spadek relacji obciążenia podatkiem w odniesieniu do ponoszonych kosztów bezpośrednich, z 4,0% w 2004 r. do 2,3% w roku 2007. Świadczy to o malejącej randze tego podatku, będącego wartościowo najwyższym obciążeniem fiskalnym gospodarstw rolniczych w odniesieniu do dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego [Mądra 2009b, s. 193]. Wynika to z samej konstrukcji naliczania tego podatku, uzależnionej od ceny jednego produktu rolnego, jakim jest żyto. Świadczy to o oderwaniu płaconych stawek podatku rolnego od generowanej wartości dodanej brutto, jak również w odniesieniu do ponoszonych kosztów bezpośrednich. Najniższy poziom badanego wskaźnika stwierdzono w gospodarstwach o najwyższej sile ekonomicznej, który w latach 2006-2007 wynosił 1,4%. Natomiast najwyższy spadek obciążenia tym podatkiem odnotowano w gospodarstwach najsłabszych ekonomicznie – wynosił 1,7 pkt %. Wskazuje to na zmniejszenie różnicy w opodatkowaniu gospodarstw najsłabszych i najsilniejszych ekonomicznie, natomiast skala obciążeń fiskalnych straciła na znaczeniu w badanej populacji gospodarstw towarowych.

Brak obciążenia podatkiem dochodowym wyłącza rolników z zasady równości wobec prawa związanego ze świadczeniem powszechnym, będącym podstawą systemu opodatkowania. System opodatkowania rolników nie pobudza do rozwoju. Podatek dochodowy pozwoliłby na wywołanie ekonomicznego przymusu do inwestowania w gospodarstwie, a nie jedynie powiększania dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego [Duczowska-Małysz 2005, s. 96-97].

Tabela 5. Relacja podatku rolnego do wartości kosztów bezpośrednich (%)

Grupy ESU	Lata				Zmiana 07-04
	2004	2005	2006	2007	
2-4	4,0	3,9	3,8	2,3	-1,7
4-8	2,6	3,2	2,5	2,5	-0,1
8-16	2,4	2,5	2,1	2,1	-0,3
16-30	1,8	2,0	1,8	1,7	-0,1
>30	1,5	1,7	1,4	1,4	-0,1
Średnio	1,8	2,0	1,7	1,7	-0,1

Źródło: opracowanie własne.

Podsumowując, należy stwierdzić, że aktualny system opodatkowania rolnictwa nie jest powiązany z kategoriami ekonomiczno-finansowymi, nie spełnia podstawowych zasad sprawiedliwości społecznej. Funkcjonujący system ulg w konstrukcji podatku rolnego wiąże się z wieloma ulgami, które zwalniają większość rolników z obowiązku ich płacenia. Wraz ze zmianami gospodarczymi oraz zbieżnymi celami prowadzonej działalności zarówno w przedsiębiorstwach, jak i w gospodarstwach towarowych należy określić optymalny poziom opodatkowania dochodu, który przyczyni się do powiększania efektywności produkcji w rolnictwie oraz usprawni funkcjonowanie samego systemu fiskalnego w Polsce.

4. Wnioski

W opracowaniu zbadano relację pomiędzy podatkiem rolnym a podstawowymi kategoriami ekonomiczno-finansowymi gospodarstw rolniczych, przy uwzględnieniu kryterium siły ekonomicznej. Na podstawie przeprowadzonych badań sformułowano następujące wnioski:

1. Podatek rolny, jako główne obciążenie fiskalne gospodarstw rolniczych, w swej konstrukcji stanowi niski udział w wartości kapitału własnego. Wskazuje to na niewielki związek ze skalą prowadzonej produkcji w relacji do tego podatku. Współzależność poziomu opodatkowania gospodarstw i posiadanych krótkoterminowych aktywów finansowych nie charakteryzowała się jednolitą tendencją zmian pomiędzy gospodarstwami najsłabszymi i najsilniejszymi ekonomicznie w badanym okresie. Podatek rolny stanowił niskie obciążenie posiadanych zasobów najbardziej płynnych składników aktywów oraz w relacji do wartości kosztów bezpośrednich w gospodarstwach. Świadczy to o braku istotnego oddziaływania na decyzje podejmowane przez rolników.

2. Wygenerowana przez gospodarstwa rolnicze wartość dodana brutto w odniesieniu do płaconego podatku rolnego była relatywnie niska. W gospodarstwach najsłabszych ekonomicznie odnotowano wyższy poziom tej relacji, co wskazuje na

większe obciążenie fiskalne w sytuacji niższej nadwyżki bezpośredniej. Sprawiedliwość systemu opodatkowania rolnictwa podważa również związek pomiędzy podatkiem rolnym a wartością otrzymanych dotacji, które kilkukrotnie przewyższają jego poziom. Weryfikacji należy zatem poddać racjonalność polityki podatkowej, która w mniejszym stopniu obciąża gospodarstwa bardziej efektywne.

3. Problematyka opodatkowania rolnictwa powinna uwzględnić specyfikę produkcji rolniczej. Z drugiej strony ważną kwestią jest, na ile uzyskiwane wsparcie gospodarstw rolniczych powinno być powiązane ze skalą opodatkowania tych jednostek gospodarczych. Decyzje inwestycyjne podejmowane przez rolników są w większej mierze kształtowane przez możliwość pozyskania dotacji niż sam system podatkowy i funkcjonujące rozwiązania podatku rolnego, które nie wspierają przemian strukturalnych w rolnictwie.

Literatura

- Bird R.M., *Taxing Agricultural Land in Developing Countries*, Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts 1974.
- Chmielewska M., *Podatek rolny w dochodach budżetowych gmin*, Zeszyty Naukowe SGGW w Warszawie, *Ekonomika i Organizacji Gospodarski Żywnościowej* nr 77, Warszawa 2009.
- Dolata S., *Podstawy wiedzy o podatkach i polskim systemie podatkowym*, Studia i Monografie nr 274, Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, Opole 1999.
- Duczowska-Małysz K., *Wież i rolnictwo wobec reformy finansów publicznych, dylematy wokół rozwoju gospodarczego*, *Finanse publiczne a wzrost gospodarczy*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Zarządzania, Białystok 2005.
- Dziemianowicz R.I., *Efektywność systemu opodatkowania rolnictwa*, Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok 2007.
- Mądra M., *Obciążenie podatkiem rolnym indywidualnych gospodarstw rolnych*, Zeszyty Naukowe SGGW w Warszawie, *Ekonomika i Organizacji Gospodarski Żywnościowej* nr 76, Warszawa 2009a.
- Mądra M., *Opodatkowanie indywidualnych gospodarstw rolnych a ich siła ekonomiczna*, Zeszyty Naukowe SGGW w Warszawie, *Ekonomika i Organizacji Gospodarski Żywnościowej* nr 78, Warszawa 2009b.
- Pietrzak B., Polański Z., Woźniak B., *System finansowy w Polsce*, tom 2, PWN, Warszawa 2008.
- Podstawka M., *Opodatkowanie rolnictwa i perspektywy jego zmian w Polsce*, Wydawnictwo SGGW, Warszawa 1995.
- van der Veen H.B., van der Meulen H.A.B., van Bommel K.H.M., Doorneweert B., *Exploring Agricultural Taxation in Europe*, The Agricultural Economics Research Institute (LEI), The Hague, Holandia 2007.
- Wald H.P., *Taxation of Agriculture Land in Underdeveloped Countries: A Survey and Guide to Policy*, Harvard University Press, Cambridge 1959.
- Wasilewski M., Gruzziel K., *Podatek dochodowy w indywidualnych gospodarstwach rolniczych – koncepcja i skutki*, „Zagadnienia Ekonomiki Rolnej” 2008 nr 1.
- Ustawa z dnia 29 listopada 2000 r. o zbieraniu i wykorzystywaniu danych rachunkowych z gospodarstw rolnych.

THE LEVEL OF THE EUROPEAN SIZE UNIT AND TAX BURDEN IN AGRICULTURE FARMS PERFORMANCE

Summary: The paper presents the estimation of agriculture tax burden in relation to fundamental financial-economic categories in farms. Research was conducted in farms which participated in FADN accountancy data system in Poland. The period of farm investigation covers the years 2004-2007. On the basis of conducted research has been ascertained that agriculture tax burdens the gross farm income with low degree. This index was slightly higher in farms which had lower economic power (ESU). The relationship between agriculture tax and equity capital of farms was comparatively low and did not diversify according to ESU groups – amounted on average 0.3%.